

Kappalainen Anne Blomqvistin toimittama samaa sukupuolta olevan parin avioliiton siunaaminen

Diaarinumero   DESP/312/08.00.00/2017
Esittelijä   Lakimiesasessori Sari Anetjärvi

Asian vireille tulo

Hyvinkään seurakunnan kappalainen Anne Blomqvist on ilmoittanut 1.9.2017 piispa Tapio Luomalle toimittaneensa 5.8.2017 avioliiton siunaamisen nais-avioparille. Hän on myös lähettänyt katsottavaksi käyttämänsä avioliiton siunaamisen kaavan.

Blomqvistin toiminta on ollut luonteeltaan sellaista, että on arvioitava, tuleeko sovellettavaksi kirkkolain 5 luvun 3 §:n 3 momentti:

Papille, joka toimii vastoin pappisviran velvollisuuksia ja pappislupausta tai laiminlyö niitä taikka käyttäytyy papille sopimattomalla tavalla, tuomiokapituli voi asian laadun mukaan antaa kirjallisen varoituksen tai pidättää hänet pappisvirasta vähintään yhdeksi ja enintään kuudeksi kuukaudeksi. Jos papin sopimaton käyttäytyminen, laiminlyönnit pappisvirassa tai käyttäytyminen muutoin osoittaa hänet ilmeisen sopimattomaksi olemaan pappina, tuomiokapituli voi määrätä hänet menettämään pappisvirkinsa.

Blomqvistille varattiin tilaisuus antaa asiasta kirjallinen selvitys, jonka hän on toimittanut tuomiokapitulille 26.11.2017. Selvitys on liitteenä.

Avioliiton siunaaminen ja pastoraalinen rukous

Kirkkojärjestyksen 2 luvun 20 §:ssä säädetään, että avioliitto, joka on solmittu muussa kuin evankelis-luterilaisen kirkon käyttämässä järjestyksessä, voidaan pyydettäessä siunata. Avioliiton siunaamisella toimituksena ei ole oikeusvaikutuksia, kuten avioliittoon vihkimisellä. Avioliiton siunaaminen on kuitenkin yhtä lailla kirkollinen toimitus, johon sovelletaan siten samoja periaatteita kuin kirkolliseen vihkimiseen. Kirkkokäsikirjan kaavoissa ja niin ilmeisesti koko kirkon tehtävän kannalta kummassakin toimituksessa keskeistä on siinä solmittavan tai jo aiemmin solmitun avioliiton siunaaminen. Avioliiton siunaaminen on erityisen selkeästi kirkon oppiin liittyvä asia, josta sillä on perustuslaillinen oikeus päättää.

Maaliskuun alussa 2002 Suomessa astui voimaan Laki rekisteröidystä parisuhteesta, joka antoi samaa sukupuolta oleville mahdollisuuden rekisteröidä parisuhteensa. Tämän jälkeen kirkolliskokouksessa tehtiin edustaja-aloite, jossa esitettiin siunauskaavavaihtoehtojen laatimista rekisteröidyn parisuhteen siunaamiseksi. Aloite jätettiin raukeamaan. Lisäpontena parisuhteen rekisteröinnin seurauksia kirkossa koskeva asia lähetettiin piispainkokoukselle siihen liittyvien teologisten ja juridisten näkökohtien selvittämiseksi. Selvitystyön tuloksena katsottiin, että lähtökohtana on kristillinen avioliittokäsitys, jonka mukaan avioliitto on Jumalan luomistyössä asettama yhden miehen ja yhden naisen liitto. Toisena lähtökohtana oli jokaisen ihmisen luovuttamaton

arvo, joka tarkoittaa sitä, että täysi ihmisyyksi ei riipu yhteiskunnallisesta asemasta, saavutuksista, hyödyllisyydestä, rodusta eikä myöskään seksuaalisesta suuntautumisesta tai perhemuodosta. Katsottiin, ettei uuden toimituskaavan laatimiselle ole riittäviä kirkon uskosta nousevia ja yhteisesti hyväksytyjä perusteita.

Kirkolliskokous antoi piispainkokoukselle tehtäväksi laatia pastoraalisen toimintaohjeen niitä tilanteita varten, joissa parisuhteensa rekisteröineet pyytävät esirukousta ja siunausta. Saatteena oli, että rukouksessa, jota pastoraaliset ohjeet koskevat, ei ole kyse kirkollisesta toimituksesta eikä rukoustilanteesta saa tosiasiallisesti muodostua sisällöltään kirkollista toimitusta vastaavaksi. Pastoraalinen ohje vapaamuotoisesta rukouksesta parisuhteensa rekisteröineiden kanssa ja heidän puolestaan annettiin helmikuussa 2011:

Rukous on kristittyjen yhteinen tapa olla ja elää Jumalan kasvojen edessä. Rukouksessa kiitämme saamistamme lahjoista ja pyydämme apua itsellemme tai toisille. Rukous on myös Jumalan kunnioittamista, hänen kaikkivaltiutensa tunnustamista ja pyhäytymistä hänen tutkivan ja rakastavan katseensa alle. Jumala itse kehottaa meitä rukoilemaan ja luottamaan hänen apuunsa kaikissa elämän vaiheissa.

Pastoraalisen kohtaamisen piiriin voi kuulua myös rukous parisuhteensa rekisteröineiden kanssa ja heidän puolestaan. Tällaisissa tilanteissa toimitaan seuraavien periaatteiden mukaisesti:

1. Pappi tai muu kirkon työntekijä rukoilee vapaasti tai käyttää harkintansa mukaan olemassa olevaa, kirkon rukousperinteeseen sisältyvää aineistoa. Rukouksessa kiittää yhdessä Jumalaa elämän lahjoista ja pyydetään Jumalan huolenpitoa ja johdattua. Samalla pyydetään voimaa kunnioittaa toista ja etsiä Jumalan tahtoa. Rukouksen yhteydessä voidaan lukea Jumalan sanaa. Se voidaan toteuttaa yksityisesti tai yhteisöllisesti siten kuin asianomaiset yhdessä sopivat.

2. Rukoilla voi asianosaisten yhdessä sopimassa paikassa. Kirkkotilan käyttämisestä on säädetty kirkkojärjestyksessä (KJ 9:7; KJ 14:2).

3. Tällaisessa rukouksessa ei ole kyse avioliittoon rinnastettavan parisuhteen siunaamisesta. Siinä ei käytetä avioliiton vihkimiseen tai sen siunaamiseen kuuluvia erityisiä osia (esimerkiksi kysymykset, lupaukset, sormusten vaihto, puolisoiksi julistaminen, liiton siunaaminen).

4. Kirkon työntekijän pastoraaliseen vastuuseen kuuluu, että hän on valmis asettumaan rinnalle, kuuntelemaan ja tukemaan jokaista ihmistä. Parisuhteensa rekisteröineiden kohtaamisessa rukous perustuu yhteiseen sopimiseen ja kirkon työntekijän vapaaseen harkintaan eikä synnytä uusia virkavelvollisuuksia kirkon työntekijälle tai seurakunnalle. Kirkon työntekijän tulee antaa rukouksesta tilanteen luonteen mukainen kuva ja pitää kiinni häntä sitovista ohjeista.

5. Piispa vastaa hiippakunnassaan ja kirkkoherra seurakunnassaan tämän ohjeen valvonnasta ja antaa tarvittaessa tarkempia ohjeita (KL 18:1; KJ 6:34).

Joissakin puheenvuoroissa on todettu, että kirkkokäsikirjan mukainen avioliiton kirkollinen siunaaminen olisi käytännössä lähellä piispainkokouksen ohjeistamaa parisuhderukousta ja että tämän vuoksi samaa sukupuolta olevan siviilivihityn avioliiton kirkollinen siunaaminen ei olisi yhtä vakava poikkeama kirkon säädöksistä kuin samaa sukupuolta olevien kirkollinen vihkiminen. Oleellista kuitenkin on, että vihkimisen tavoin myös avioliiton siunaaminen toteutetaan noudattaen kirkolliskokouksen hyväksymää kirkkokäsikirjan kaavaa, joka rakentuu kirkon voimassaolevalle avioliittokäsitykselle.

Anne Blomqvist on rakentanut oman avioliiton siunaamisen kaavan, jossa on yhdistelty avioliiton siunaamisen ja avioliiton vihkimisen kaavoja sekä omia sanamuotoja. Blomqvistin laatima kaava sisältää elementtejä, jotka on kielletty piispainkokouksen ohjeistuksessa.

Kirkon avioliittokäsitys ja sen muuttaminen

1.3.2017 voimaan tullut avioliittolain muutos, joka mahdollisti samaa sukupuolta olevien vihkimisen avioliittoon rekisteröidyn parisuhteen lisäksi, ei ole sisällöllisesti tuonut uusia elementtejä edellä kuvattuun. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokous ei ole muuttanut kantaansa kristillisestä avioliitosta eivätkä kirkon avioliittoa koskevat säännökset ole muuttuneet. Näin ollen samaa sukupuolta olevien avioliitto on tältä osin samassa asemassa kuin rekisteröity parisuhde.

Vuonna 2016 piispainkokouksen selonteossa avioliittolain muutoksen johdosta kuten myös kirkkohallituksen oikeudellisessa selvityksessä avioliittolain muutoksista todetaan, että tuleva avioliittolain muutos ei vaikuta kirkon avioliittokäsitykseen eikä papin oikeuteen vihkiä kirkolliseen avioliittoon. Suomen ev. lut. kirkossa avioliittoon vihkimisestä määrätään kirkkojärjestyksessä ja kirkkokäsikirjassa. Papin vihkiessä kirkolliseen avioliittoon hänen velvollisuutenaan on toimittaa vihkiminen näiden määräysten mukaan. Tämä koskee myös avioliittoon siunaamista. Piispojen selonteossa todetaan, että pappi tai muu seurakunnan työntekijä voi sovitussa paikassa rukoilla siviiliavioliiton solmineiden kanssa ja heidän puolestaan.

Kirkon demokraattisessa päätöksentekojärjestelmässä korkeinta päätösvaltaa käyttää kirkolliskokous, jolle kirkkolain 20 luvun 7 §:n mukaan kuuluu kirkon oppia koskevien ratkaisujen tekeminen. Kirkon oppi perustuu kirkkolain 1 luvun 1 §:ssä ja kirkkojärjestyksen 1 luvun 1 §:ssä mainittuihin asiakirjoihin, joihin lukeutuvat muun muassa tunnustuskirjoihin kuuluvat Lutherin Katekismukset. Näiden pohjalta kirkolliskokous on sittemmin hyväksynyt päivitettyjä versioita kristinopista eli Katekismuksesta, joista viimeisin on hyväksytty vuonna 1999. Sekä uusimmassa että aikaisemmin hyväksytyissä kristinopeissa kuten myös tunnustuskirjoissa avioliitto on johdonmukaisesti määritelty miehen ja naisen väliseksi.

Tästä kirkon avioliittokäsityksestä nousevat kirkollista vihkimistä koskevat kirkkolain, kirkkojärjestyksen ja kirkkokäsikirjan määräykset, jotka kirkolliskokous on $\frac{3}{4}$ määräenemmistöllä hyväksynyt. Näitä määräyksiä ei voi tulkita irrallaan niiden pohjana olevasta kirkon opista ja sen mukaisesta avioliittokäsityksestä. Kirkon avioliittokäsityksen laajentaminen tai muuttaminen edellyttää kirkolliskokouksen nimenomaista päätöstä.

Kirkkohallituksen avioliittolain muutosta koskevaa oikeudellista selvitystään varten pyytämässä lausunnossa Professori Urpo Kangas esittää näkemyksen siitä, että kirkolliskokouksen olisi nyt otettava nimenomainen kielteinen kanta samaa sukupuolta olevien vihkimisestä avioliittoon. Tällainen näkemys tarkoittaisi, että mahdollisuus puuttua tavallisella lailla perustuslaissa turvattuun perusoikeuteen riippuisi siis siitä, reagoiko kirkko jälkikäteen asiaan vai ei. Tällainen tulkinta olisi epä johdonmukainen ja perusoikeuksien näkökulmasta kestävä.

Kirkossa on käyty ja käydään keskustelua avioliittokäsityksestä ja parhaillaan kirkolliskokouksen käsittelyssä on edustaja-aloite kirkon avioliittokäsityksen laajentamiseksi. On mahdollista, että kirkolliskokous jossain vaiheessa tekee päätöksen kirkon avioliittokäsityksen laajentamisesta tai muuttamisesta. Epäselvyyttä ei kuitenkaan ole siitä, että kirkon avioliittokäsitys on tällä hetkellä miehen ja naisen välinen. On hyvä, että keskustelua käydään. Kuitenkaan keskustelu tai edes yleinen mielipide ei itsessään muuta kirkon virallista avioliittokäsitystä, vaan muutos on tehtävä kirkon omassa demokraattisessa päätöksentekojärjestyksessä kirkolliskokouksessa.

Uskonnonvapauden ja ihmisoikeuksien näkökulma

Uskonnonvapaus on eräs vanhimmista kansainvälisesti tunnustetuista ihmisoikeuksista, joka on lausuttu myös YK:n ihmisoikeuksien julistuksen 18 artiklassa. (Perusoikeudet s. 858) Uskonnonvapaus on demokraattisen yhteiskunnan perusvaatimuksia. Myös kansainväliset ihmisoikeussopimukset turvaavat uskonnonvapauden. (Perusoikeudet, s. 46-47) Suomen ratifioimista kansainvälisistä ihmisoikeussopimuksista uskonnon ja omantunnon vapauden turvaavat muun muassa kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskeva yleissopimus eli KP-sopimus, taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva yleissopimus eli TTS-sopimus ja Euroopan ihmisoikeussopimus. (Perusoikeudet s. 414)

Perustuslain 11 §:n säännös turvaa kirkolle oikeuden itse päättää oppiinsa liittyvistä asioista. Säännöstä täydentää perustuslain 76 §, jossa turvataan kirkon autonomia. Uskonnon tunnustamisen ja harjoittamisen vapauteen sisältyy kunkin uskonnollisen yhteisön mahdollisuus päättää omista uskonnollisista menoistaan. (HE 309/1993 vp) Perustuslakivaliokunta on nimenomaisesti todennut, että kirkollinen vihkiminen on osa uskonnon harjoittamisen oikeutta (PeVL 8/2008).

Uskonnollisen yhdyskunnan oikeus itse päättää, minkälaisin edellytyksin ja uskontokunnan oppiin liittyvin käsityksin se vihki avioliittoon tai siunaa avioliiton, kuuluu uskonnonvapaussäännöksen suojaaman uskontokunnan sisäisen autonomian piiriin. Tätä oikeutta ei voi tavallisella lailla poistaa tai rajoittaa. Avioliittolain muutoksella ei näin ollen ole mahdollista muuttaa kirkon opin piiriin kuuluvaa avioliittokäsitystä tai tähän perustuvien säännösten ja määräysten tulkintaa. Tämä ei myöskään ole ollut lainsäätäjän tarkoituksena. Asiaa valmistelleen lakivaliokunnan mietinnössä todetaan nimenomaisesti, että kaikilla uskonnollisilla yhdyskunnilla olisi jatkossakin oikeus päättää itsenäisesti, vihkivätkö ne avioliittoon samaa sukupuolta olevia pareja. (LaVM 14/2014)

Avioliittolain muutoksella ei puututtu avioliittolain säännöksiin kirkollisesta vihkimisestä. Avioliittolain 16 §:n mukaan edelleenkin kirkollisen vihkimisen ehdot ja muodot määrää se uskonnollinen yhdyskunta, jossa vihkiminen toimitetaan. Kirkkohallituksen avioliittolain muutosta koskevaa oikeudellista selvitystään varten pyytämässä lausunnossa professori Pekka Viljanen toteaa, että avioliittolain 16 § ei määritä sitä, millä ja millaisilla evankelis-luterilaisen kirkon sisäisillä määräyksillä kirkollisen vihkimisen kirkon itsensä asettamista lisäedellytyksistä tulisi säätää. Siten ei ole lainsäädännöllisesti pois suljettua, että asia jätetään evankelis-luterilaisessa kirkossa käytännössä yksinomaan kirkkokäsikirjan varaan.

Vaatus siitä, että avioliittolain 16 §:n 1 momentissa tarkoitetuista vihkimisen edellytyksistä pitäisi säätää laissa olisi uskonnonvapauden näkökulmasta ongelmallinen, sillä se asettaisi uskonnolliset yhdyskunnat eriarvoiseen asemaan. Perusoikeusuudistusta koskevan hallituksen esityksen (HE 309/1993 vp) mukaan perustuslain 6 §:stä seuraa julkisen vallan käyttöön kohdistuva velvoite kohdella tasapuolisesti kaikkia uskonnollisia yhdyskuntia tai maailmankatsomuksellisia suuntauksia. Suurimmalla osalla niitä uskonnollisia yhdyskuntia, joilla Suomessa on vihki-oikeus, ei ole lainsäädäntökompetenssia, joten niillä ei olisi minkäänlaista mahdollisuutta toteuttaa tältä osin uskonnonvapauden piiriin kuuluvaa oikeuttaan määrätä itse vihkimisen ehdoista ja muodoista.

Mikäli kaksi tai useampi perusoikeus vaikuttaisi olevan ristiriidassa keskenään, kollisiotilanteessa tulee pyrkiä ratkaisuun, joka mahdollisimman hyvin turvaisi kaikkien kilpailevien perusoikeuksien samanaikaisen toteutumisen. (Perusoikeudet s. 139) Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Ns. tasa-arvoinen avioliittolaki mahdollistaa sen, että avioliittolain edellytykset täyttävät henkilöt voivat solmia avioliiton sukupuolesta riippumatta. Lainsäätäjä on näin ollen taannut yhdenvertaisen kohtelun avioliiton solmimisessa. Yhdenvertaisuuden toteutuminen ei edellytä, että avioliittoon aikovilla olisi subjektiivinen oikeus tulla vihityksi valitsemassaan uskonnollisessa yhdyskunnassa, jonka edustajalla on vihkimisoikeus. Evankelis-luterilaisen kirkon vihkimisen rajaaminen eri sukupuolta oleviin pareihin ei vaaranna kenenkään oikeutta solmia avioliitto. Jokaisella avioliittolain edellytykset täyttävällä on oikeus solmia avioliitto tuomioistuimessa tai maistraatissa.

Papin vakaumus ja sitoutuminen kirkon tunnustukseen

Vakaumuksen vastaisten velvollisuuksien erityistilanne on kyseessä silloin, kun kirkon tai uskontokunnan palveluksessa olevan henkilön yksilöllinen vakaumus joutuu ristiriitaan hänen uskontokuntansa seuraaman opin kanssa. Euroopan ihmisoikeustoimikunnan tavoin eduskunnan perustuslakivaliokunta on asettanut kannalle, jonka mukaan esimerkiksi pappi käyttää uskonnon ja omantunnon vapauttaan ryhtyessään uskontokunnan palvelukseen. Tämän jälkeen hän ei voi vedota omaan henkilökohtaiseen vakaumukseensa perusteena poiketa uskontokunnan tunnustuksesta ja järjestyksestä. (PeVL 22/1997) (Perusoikeudet, s. 453)

Pappisvihkimykseen liittyvässä pappislupauksessa pappi sitoutuu pysymään kirkon tunnustuksessa ja noudattamaan kirkon lakia ja järjestystä. Korkein hallinto-oikeus on käsitellessään yhteistyön tekemistä naispappien kanssa linjannut Turun hallinto-oikeuden päätöksen mukaisesti, että pappi on pappisvihkimyksessä sitoutunut noudattamaan kirkon lakia ja järjestystä. Pappi on valitessaan pappisviran käyttänyt henkilökohtaista uskonnonvapautta ja samalla asettunut kirkon valvontavallan alaisuuteen. Papilla ei ole oikeutta omaan uskonnolliseen vakaumukseensa vedoten poiketa pappisviransa velvollisuuksista. (KHO 26.11.2009 T 2796)

Koska samaa sukupuolta olevien kirkollinen vihkiminen ja siviiliavioliiton siunaaminen eivät ole kirkon nykyisen avioliittokäsityksen ja siihen perustuvien säännösten ja määräysten mukaan tällä hetkellä mahdollisia, myöskään pappi

ei voi henkilökohtaisesta vakaumuksestaan huolimatta tällaista kirkon järjestyksen vastaista toimitusta suorittaa.

Kirkon virkasuhteessa oleva pappi on myös velvollinen noudattamaan työnantajansa antamia määräyksiä. Kirkkolain 6 luvun 26 §:n mukaan viranhaltijan on suoritettava virkasuhteeseen kuuluvat tehtävät asianmukaisesti ja viivytyksettä noudattaen asianomaisia säännöksiä ja määräyksiä sekä työnantajan työjohto- ja valvontamääräyksiä. Työjohto- ja valvontaoikeuteen kuuluu oikeus määrätä, miten, missä ja milloin työtä tehdään sekä oikeus työn ja tulosten valvontaan. Piispat ovat selkeästi ohjeistaneet, että pappien ei pidä vihkiä avioliittoon samaa sukupuolta olevia eikä siunata heidän avioliittojaan.

Tuomiokapitulin tehtävät ja toimivalta

Kirkon teologisista linjauksista päättäminen, avioliittokäsityksen määrittäminen tai avioliittokäsityksen tulkinta ei kuulu tuomiokapitulin toimivaltaan, vaan kuuluu kirkkolain 20 luvun 7 §:n mukaisesti kirkolliskokoukselle.

Tuomiokapitulin tehtävänä on kirkkojärjestyksen 19 luvun 1 §:n mukaan valvoa papiston ja seurakunnan muiden viranhaltijoiden ja työntekijöiden tehtävien hoitoa. Tähän tehtävään kuuluu myös sen arvioiminen, mitä seuraamuksia koituu papille, joka vihki tai siunaa samaa sukupuolta olevan parin.

Anne Blomqvistin lähettämän toimituskaavan perusteella kyse on ollut selkeästi avioliiton siunaamisesta. Espoon hiippakunnan tuomiokapituli ei voi jälkikäteen ottaa kantaa Helsingin hiippakunnan tuomiokapitulin tulkintaan Toni Fagerholmin toiminnasta vuonna 2014. Sitä paitsi, tuon ajankohdan jälkeen avioliittolain muutoksen yhteydessä on sekä kirkkohallituksen oikeudellisessa selvityksessä että piispojen selonteossa tuotu esiin, että pappien ei pidä toimittaa samaa sukupuolta olevien avioliittojen siunaamisia ja että pastoraalinen rukous on eri asia ja mahdollinen.

Esitys	Edellä esitetyn perusteella tuomiokapituli päättää, että kappalainen Anne Blomqvist on toimittaessaan samaa sukupuolta olevan parin avioliiton siunaamisen kirkkolain 5 luvun 3 §:n tarkoittamalla tavalla toiminut vastoin pappisviran velvollisuuksia ja pappislupausta ja tämän vuoksi antaa Anne Blomqvistille kirjallisen varoituksen.
Päätös	Yksimielisesti esityksen mukainen
Toimenpiteet	Tiedoksi Anne Blomqvistille
Lisätiedot	Lisätietoja antaa tarvittaessa lakimiesasessori Sari Anetjärvi, 040 588 8317, sari.anetjarvi@evl.fi

ESPOON⁺
HIIPPAKUNTA

Muutoksenhaku

Oikaisuvaatimusoikeus